

sem občutil. Bachove skladbe so ustrojene v smislu tedanje kulture in tedanjih godal. Da je poznala njegova doba vijoline takega tona, kakor ga ima Stojanovičeva, o tem sem prepričan. Vemo pa za gotovo, da ni poznala naših mogočnih koncertnih klavirjev. Da jih je Bach poznal in imel na uporabo, kakor mi, bi bil pisal drugače. A njegov klavir, ki se je ohranil in ga poznamo — hrani ga visoka šola za glasbo v Berlinu v svoji zbirki godal — je navzlic svojima dvema manualoma vendarle skromen, cvrčč instrument, obsegajoč samo pet oktav. Spremljevanje na tem klavicimbalu je imelo samo namen, vijolinski part s harmonijo skromno retuširati, dočim ga je Bösendorferjev velikan brutalno utopil, dasi si je g. Štritof prizadeval, krotiti po svoji moči neugnani glas tega črnega brdavsa. Vsa intimna poezija je šla po vodi. Za spremljevanje starih kompozicij priporočamo vdrugo manjši klavir; bo še ta premoččen. Lepota ni v bobnečih glasovih, ki povzročajo, da brné šipe, ampak v lepi umerjenosti. Grški mojster Kafemizias je dal nekoč svojemu učencu zaušnico, ker je pel »forte« na nepravem mestu, češ, da ni lepo, kar je veliko, ampak veliko je, kar je lepo.

M. Bruchov 1. vijolinski koncert (op. 26) je iz popolnoma drugega milijeja in mu pustimo tudi Bösendorferjev klavir za spremljevanje. Prišel je pač le zato na program, ker je postal nekako stalna repertoarska točka vseh goslarjev; dobra igra ga je napravila tudi ta večer še vabljivega, dasi je bil na koncu sporeda.

Pevske solo-točke, ki jih je pela gospa Negro-Hrastova, Čajkovskega »Hrepenenje« in »Smrt«, Puccinijeva »Molitev« iz opere »Tosca« in arija iz Bizejeve opere »Carmen« so dale umetnici priliko, da potrdi na novo, da se njen glas odpira in krepi, da se ona sama umetniško razvija. Prvi njen nastop je vzbudil nekaj bojazni, kakor da ni povse sigurna; drugi nastop je ta strah ponajveč razpršil. Menim, da je bilo to v zvezi z menjavo temperature, ki pri modnih toaletah ne ostane brez vpliva. Iz duše v dušo poje pevec ali pevka samo tedaj, ako ju ne motijo fizični občutki. Vokalizaciji bo gospa Negro-Hrastova nedvomno posvečala vedno vestnejšo pozornost.

Skerjančeva Jesenska pesem je moderna skladba zelo nadarjenega glasbenika. Vidi se ji pa, da se njen skladatelj ni še povspel do ravnovesja. Prav nič ne ugovarjam njegovi melodiji ali spremljevanju; nikakor pa ne najdem povoda za tak patos v izražanju in dinamiki pri kratki pesmici.

Spored v celoti je bil izmed najumerjenejših ljubljanskih programov. Ipak je bil več, nego dovolj obilen. Tartini in Bach, Valse ronde, Skerjančeva Jesenska pesem, Puccinijeva »Molitev« in Čajkovskega »Smrt« bi bile popolnoma zadostovale. Značilno in zanimivo je, da je izzval Stojanovičev »Valček« najburnejše priznanje. Pa pravimo, kako smo muzikalni!

Mantuani.

Koncert orkestralnega društva Glasbene Matice v Ljubljani.

Orkestralno društvo, ki se je pod okriljem in kot obstojni del Glasbene Matice ustanovilo meseca maja, je stopilo pred javnost s prvim zrelim sadom — prvim orkestralnim koncertom 9. decembra 1919. Bil je to lep, dostojen, povsem umetniški in za naš bodoči glasbeni razvoj mnogo obetajoč nastop. Orkester pod strokovnjaškim vodstvom konservatorijskega pro-

fesorja Karla Jeraja obstoji sedaj za enkrat iz samih godal: prvih in drugih gosli, viol, celov in basov. Šteje okrog 40 članov. Upamo, da se našemu domačemu konservatoriju posreči sedanji godalni orkester v doglednem času izpopolniti tudi še z raznimi drugimi, za celotni orkester potrebnimi godali oz. godbeniki. Spored skladieb, izvajanih na prvem orkestralnem koncertu, je bil prav dobro sestavljen in je nudil vsebinsko in oblikovno pomembna dela: Griegovo suito v starem slogu in dve elegični melodiji, Čajkovskega elegijo, Dvořakovo serenado in Boccherinijev menuet. Poleg godalnega orkestra je na tem koncertu nastopil tukajšnji kons. prof. Viljem Kopta kot virtuoz na oboi. Umetnik je iz svojega neznatnega instrumenta izvabil vse, kar je iz njega izvabiti mogoče. Naj bi njegov nastop pomogel tudi k temu, da se naš mladi glasbenonarjeni svet posveti v večji meri kot do sedaj študiju oboe in pihal sploh. Naše občinstvo, ki resne koncerte semtertja omalovažuje, ki si zlasti ob koncertih naših dveh odličnih pianistov Ličarja in Trosta s svojo nezadostno udeležbo ni dalo ravno najboljšega spričevala, je koncert matičnega orkestralnega društva posetilo v nenavadno obilnem številu.

Stanko Premrl.

To in ono.

Iz Krekove zapuščine.

II.¹

Naslov, ki sem ga dal nastopnim vrsticam, ni točen. Če govorimo o zapuščini kakega pisatelja, si predstavljamo pod tem izrazom navadno literarna dela — dovršena ali samo pričeta — ki so bila pisana očitno z namenom, da pridejo v javnost, ali so vsaj sicer v zvezi z javnim slovstvenim delom dotičnega literarnega delavca. Pri stvarih, ki jih nameravam objaviti v tej razpravi, pa o tem ne more biti niti govora, da bi jih bil Krek namenil za javnost. Med njimi se nahaja n. pr. verz iz psalma 118. in en distih rimskega satirika Marcijala, ki ju je zapisal Krek očitno samo radi tega, ker je našel v njih izraz za svoje notranje razpoloženje. Naša »zapuščina« je nastala na ta-le način: Krek je bral na Brdu (pri Lukovici) pri svojem prijatelju gosp. župniku Slaku francoske in angleške klasike. Pečal se je tudi z madžarščino. Bilo je to dober mesec pred smrtjo, v poletju 1917, ko je bival poslednjikrat na Brdu neposredno pred odhodom na svoje zadnje potovanje: v Dalmacijo. Menda pravi Ciceron, da je treba brati vedno »cum stilo in manu«, mi bi rekli: »s svinčnikom v roki«. Tega se je držal tudi Krek, a na poseben način. On ni v knjigi mest, ki so ga posebno zanimala, podčrtaval, ampak si jih je izpisoval. Tako sem n. pr. lansko leto objavil v »Dom in Svetu« citat iz Flauberta (»Comédie de la mort«) o tem, kako naglo je po smrti človek na svetu pozabljen, ki si ga je izpisal Krek v izvorniku; očitno si ga je hotel posebno obdržati v spominu. Še večkrat pa je razvidno zanimanje, ki ga je posvetil Krek kakim pesmi, iz tega, da ni pesmi prepisal v izvorniku, ampak v prevodu, bodisi v prozi brez posebnega ozira na ritem in rimo, bodisi v verzih. Veselilo ga je poskušati, kako bi se izrazila dotična stvar v sloven-

¹ Glej »Dom in Svet« 1918, str. 164!

skem jeziku. Da tudi ti prevodi — štirje so po številu, a dovršen je samo eden, od dveh pa imamo samo majhen začetek — niso bili namenjeni za javnost, je prav tako jasno iz jezikovne oblike, ki nikakor ni obrušena, kakor iz raznih zunanosti. Tako n. pr. ni Krek pri nobeni pesmi napisal naslova — kdor bi delal za kak list, bi naslov prevedel najprej — in je enkrat napisal na isti kos popirja: 15 madžarskih besed v obliki preparacije v nemškem prevodu, citat iz Marcijala in prevod iz angleščine.

Zato torej v našem slučaju o kaki slovstveni zapuščini ne moremo govoriti. Vsi Krekovi rokopisi, namenjeni javnosti, so šli vedno hitro iz rok v tiskarno. Kakor ni hranil doma vrednot gnotne vrednosti, tako ni imel v svoji miznici tudi nikakega literarnega blaga. Kakor ni ob svoji smrti zapustil denarja,¹ tako tudi ni ostalo po njem literarne zapuščine. Pridržal sem pa zgorajšnji naslov, ker sem že objavil lansko leto pod tem naslovom del Krekove »zapuščine«, spisane istočasno na Brdu. Zbiral sem takrat gradivo za življenjepis Krekov v »Koledarju« Mohorjeve družbe l. 1919. in pri tej priliki poslal drobce, ki ni bil prikladen za poljudno biografijo, namenjeno širšim slojem, mimogrede »Dom in Svetu«.

Takrat nisem mislil, da bom o tej stvari pisal še enkrat, ker niti nisem vedel, da obstoji še kaj več »zapuščine« nego sem jo lani objavil. Tudi letos, ko mi je ob priliki mojega obiska na Brdu g. župnik izročil še pet listov popirja, na katere je vrgel Krek mimogrede kako misel, sem premišljeval, ali naj objavim to »zapuščino« v celoti ali ne. Literarne vrednosti itak nima; Krek tega niti od daleč ni nameraval. Ali je primerno s stališča pietete do pokojnika, da objavljamo stvari, ki so bile še bolj osebne značaja nego zasebna pisma. Ta so namenjena vsaj eni tuji osebi, Krekovi zapiski — morebiti zadnji daljši zapiski v njegovem življenju — pa so bili namenjeni samo njemu, skoro bi rekel, da niso bili namenjeni nikomur, ker jih Krek bržkone ni nameraval hraniti, ampak je s pisanjem samo spremljal pot svojih misli.

Nastopni razlogi naj skušajo opravičiti objavo teh zapiskov. Kar se tiče pietete, ne bodo ti zapiski Krekovemu imenu prav nič škodovali, ampak nam bodo kazali Kreka prav takega, kakršnega poznamo doslej iz njegovega občevanja in njegovih del. Videli bomo, da je bil Krek v svoji tihi sobici, sam s seboj, prav tak kakor v javnosti. Odkritost značaja in iskrenost njegovega prepričanja, ti dve veliki lastnosti Krekovi, bi se težko dokazali na kak drug način tako jasno, kakor če odgrnemo zastor, ki zakriva njegovo najintimnejše življenje. In to naj opravičuje v prvi vrsti objavo te »zapuščine«. Ti zapiski nam bodo našo dosedanjo sodbo o Kreku samo potrdili, in sicer potrdili na ta način, ki je najbolj prepričevalen. Pravijo namreč, da spoznaš človeka — bodisi bližnjega ali samega sebe — najbolje, ako ga opazuješ takrat, kadar misli, da je sam. Tudi mi bomo tukaj opazovali Kreka samega s svojimi mislimi: videli ga bomo v njegovi ljubezni do revežev, do kmetijskega stanu, do otrok, v njegovem junaškem prenašanju trp-

ljenja in v njegovi — molitvi. Videli bomo velikega politika, organizatorja, narodnega gospodarja, časnikarja, kako živi sredi previharne dobe v prostem času — virtuti et Musis, kako se je mož vede pečal rad z leposlovjem, kadar so mu le razmere dopuščale, kako so bile v njegovem velikem duhu harmonično razvite vse tri duševne moči: um, srce in volja. Dovršene oblike, sploh literarne izbrušenosti ne bo po vrsticah, ki smo jih napisali v pojasnilo, v Krekovih zapiskih nikdo pričakoval. Nas tudi zunanja oblika prevodov in drugih zapiskov tukaj prav nič ne zanima; zanima nas samo vsebina pesmi, s katerimi se je Krek bavil podrobneje. Zato smo dodali nedokončanim ali sploh samo pričetim prevodom tudi nadaljnjo vsebino, da je bolj razvidno, kakšna je pesem, ki je zbudila Krekovo pozornost.

Na velikih možeh nas zanima vse: knjige, iz katerih se je izobražal njih duh, način, kako so delali, njih zasebno življenje, odmaknjeno očem sveta. Zato je verjetno, da bi bili ti zapiski objavljeni kdaj pozneje, ako bi jih ne objavil tukaj; z razvojem naše znanosti, posebno na lastni univerzi, se bo posvečala študiju del vseh naših velikih mož vedno večja pozornost. Težko pa dobite predmet iz naše domače zgodovine, čigar proučevanje bi bilo zanimivejše in poučnejše od študiranja Krekovega življenja in dela. V prvi vrsti je dolžnost Krekovih sodobnikov, da podajo zanamcem kar mogoče točno sliko Krekovo. Čim preje se kako poglavje ali tudi kak majhen odstavek iz tega predmeta objavi, tem bolje je. Zakaj tudi na naših spominih na Kreka gloda zob časa in dragocene priče, ki so poznale Kreka iz najintimnejšega občevanja, umirajo. (Dr. Lovro Pogačnik!) Zato bo — ceteris paribus — slika Krekova tem točnejša, čim preje bo sestavljena in čim več neposrednih poznavalcev Krekovih bo moglo popraviti eventualne netočnosti, ki se bodo med delom pojavile.

Naša »zapuščina« obsega pet listov različne oblike, in sicer:

1. tri večinoma nedovršene prevode iz Demogeotove zbirke »Textes classiques de la littérature française«:

a) A. Guiraud, »Le petit Savoyard« (polovico pesmi);

b) S. Prudhomme, »Le vase brisé« (celo);

c) F. Coppée, »Les aïeules« (17 deloma nepopolnih verzov);

2. iz zbirke »The british classical authors« začetnih 6 verzov iz pesmi »The child's first grief« (Felicia Hemans);

3. odlomek iz psalma 118;

4. distih iz Marcijala;

5. 15 madžarskih besed v nemškem prevodu.

Najobširnejši je prevod iz »Malega Savojca«. Gorata Savojska ne more preživiti svojih sinov; zato odhajajo že dečki od doma, da si zaslužijo kruh kot ljudski pevci. Slovo takega siromačka od matere vdove nam je predložil Alexandre Guiraud (1788—1847) v obliki, ki je šla očividno Kreku do srca; sicer bi se ne bil trudil s prevodom. Tu podajamo Krekov prevod doslovno z eno z izvirnikom. Dodal sem samo ločila, ako je katerega manjkalo, in sicer po možnosti ista, kakor so v izvirniku. Tudi sem pisal začetne črke v posameznih verzih dosledno po določenih sedanjega pravopisa. Naslov, ki sem ga dodal v oklepaju, ne stoji v rokopisu.

¹ Nekoč se je izrazil, da ima ob svoji smrti raje pet goldinarjev dolga nego pet goldinarjev premoženja. Ta želja se mu je tako prilično izpolnila.

[Mali Savojec.]
[S l o v o.]

Mali sinko, pojdi po Francoski.
Kaj ti pomaga moja ljubezen; nimam ničesar.
Drugod žive srečno, tukaj v pomanjkanju.
Pojdi, moje dete; zate je tako dobro.

Dokler ti je moje mleko moglo zadostovati,
dokler sem mogla s svojimi rokami kaj prislužiti,
srečna in okrepčana s pogledom na tvoj smeh,
bi si mi nikoli ne bil nihče drznil reči:
Odpovej se poljubom svojega sinu.

Toda vdova sem, moč se izgubi z veseljem.
Žalostna in bolna, kam naj se zatečem?
Kje naj beračim zate? Ali pri revežih?
Pusti svojo revno mater, savojsko dete;
pojdi, moj sin, kamor te Bog vodi.

A kolikor daleč boš, misli na odsotno ognjišče,
preden ga zapustiš, pridi, da bova pri njem še skupaj.
Mati blagoslavlja v objemu svojega sinu:
Moj sin, poljub naj te blagoslovi.

Ali vidiš ta veliki hrast, tu doli?
Do tja bi te mogla spremiti; tako upam.
Štiri leta so že minula, kar sem tja spremila tvojega očeta;
a on, moj sin, se ne vrne več.

Pač, ko bi bil kdo,¹ da bi spremljal tvojo mladost,
bi me manj stalo ločiti se od tebe;
toda ti še nimaš deset let in greš brez varstva:
le jaz bom prosila Boga zate.

Kaj bo s teboj, moj sin, če ti Bog ne pomaga?
Sam, sredi zlobnežev — ima jih zemlja —
celo brez tvoje matere, ki bi te učila trpeti...
Oj, zakaj nimam kruha, moj sin, da bi te hranila!

Toda Bog tako hoče: morava se podvreči.
Ne plači, ko me zapuščáš.
Nesi na praž palač veselo lice.
Morda te bo časih spomin name užalostil...
Da bogatina raztresesh, moraš pač peti.

Poj, da² ti bo življenje manj grenko;
sin, vzemi svizca³ in svoj lahni sveženj;
ponavljaj na potu pesmi svoje matere,
ki ti jih je pela mati ob tvoji zibki.

Če bi mi bila dana še prva moč,
šla bi, pa te sama vodila za roko;
toda ne bi ućakala tretjega dne;
treba bi me bilo pustiti brž na potu;
toda jaz hočem umreti tam, kjer sem rojena.

Zdaj čuj svoje matere zadnjo željo:
Spominjaj se, če hočeš, da te Bog ne pozabi,
da je edino premoženje reveževo malošč, ki mu jo darujejo.
Prosi bogatina: v Boga ime daje;
tako je dejal tvoj oče; bodi srečnejši; z Bogom.

A solnce je legalo za bližnje gore,
in mati je dejala: »Ločiti se je treba.«
In sin je šel ob velikih hrastih,
časih se obrnil, a ni se upal jokati.

¹ Po izvirniku: »... ko bi bil on« (= oče).

² Po izvirniku: »Poj, dokler ti je življenje manj grenko«.

Le petit Savoyard.
Le départ.

Paure petit, pars pour la France.
Que te sert mon amour? je ne possède rien.
On vit heureux, ailleurs; ici, dans la souffrance.
Pars, mon enfant, c'est pour ton bien.

Tant que mon lait put te suffire,
Tant qu'un travail utile à mes bras fut permis,
Heureuse et délassée en te voyant sourire,
Jamais on n'eût osé me dire:
Renonce aux baisers de ton fils.

Mais je suis veuve; on perd sa force avec la joie.
Triste et malade, où recourir ici?
Où mendier pour toi? chez des pauvres aussi!
Laisse la pauvre mère, enfant de la Savoie;
Va, mon enfant, où Dieu t'envoie.

Mais, si loin que tu sois, pense au foyer absent,
Avant de le quitter, viens, qu'il nous réunisse.
Une mère bénit son fils en l'embrassant:
Mon fils, qu'un baiser te bénisse.

Vois-tu ce grand chêne, là-bas?
Je pourrai jusque-là t'accompagner, j'espère.
Quatre ans déjà passés, j'y conduisis ton père;
Mais lui, mon fils, ne revint pas.

Encor, s'il était là pour guider ton enfance,
Il m'en coûterait moins de t'éloigner de moi;
Mais tu n'a pas dix ans, et tu pars sans défense:
Que je vais prier Dieu pour toi!...

Que feras-tu, mon fils, si Dieu ne te seconde?
Seul, parmi les méchants (car il en est au monde),
Sans ta mère, du moins, pour t'apprendre à souffrir...
Oh! que n'ai-je du pain, mon fils pour te nourrir!

Mais Dieu le veut ainsi: nous devons nous soumettre.
Ne pleure pas en me quittant.
Porte au seuil des palais un visage content,
Parfois mon souvenir t'affligera peut-être...
Pour distraire le riche, il faut chanter pourtant.

Chant, tant que la vie est pour toi moins amère;
Enfant, prends ta marmotte et ton léger trousseau;
Répète, en cheminant, les chansons de ta mère,
Quand ta mère chantait autour de ton berceau.

Si ma force première encor m'était donnée,
J'irais, te conduisant moi-même par la main;
Mais je n'atteindrais pas la troisième journée;
Il faudrait me laisser bientôt sur ton chemin.
Et moi je veux mourir aux lieux où je suis née.

Maintenant de ta mère entends le dernier vœu:
Souviens-toi, si tu veux que Dieu ne t'abandonne,
Que le seul bien du pauvre est le peu qu'on lui donne.
Prie, et demande au riche: il donne au nom de Dieu;
Ton père le disait; sois plus heureux: adieu.

Mais le soleil tombait des montagnes prochaines,
Et la mère avait dit: »Il faut nous séparer«;
Et l'enfant s'en allait à travers les grands chênes,
Se tournant quelquefois et n'osant pas pleurer.

³ Svizec je bil edino premoženje, ki so ga nosili savojski pevci s seboj po svetu. Brehm pravi o tem: »Gegenwärtig ist

Krek je prevedel samo prvo polovico pesmi o malem Savojcu: »Slovo«. Guiraud je dodal »Slovesu« tudi »Povratek« (»Le retour«), ki se prične s slavo-spevom na lepoto (savojških) Alp: »S svojimi velikimi vrhovi, svojim večnim ledom, v poletnem solncu — kako lepe so Alpe! Vse v njih cvetočih dolinah nas očara: zelenje, vode, gozdovi, nove (drugod neznane) cvetke. Srečen, kdor se more dalje časa muditi na njih bregovih! Srečen, kdor jih vidi zopet, če se je moral ločiti!« (Krek in Pertovč!) V ta planinski raj se vrača mladi Savojec; tri srebrnjake si je bil prihranil med svetom in hlebeček pšeničnega kruha nese materi. Dospe do rodne koče. Vse tiho, vrata so zaslonjena. Deček jih odpre in najde ob ognjišču bolno mater, ki ni mogla umreti, dokler ni videla zopet sina. S solzami v očeh ga objema, nato se pa obrne k razpelu: »On je, vedela sem, Bog ubogih mater in malih otrok, ki je skrbel zate; on, ki me je tolažil, kadar so moje bridke tožbe klicale sina iz daljine. To je Kristus, (varuh) hiše, ki ga kličejo matere, ki varuje naše otroke mraza in lakote. Mi čuvamo svoja jagnjeta — in volkovi jih požirajo; naši

[Počena vaza.]

Vaza, ki v njej umira ta cvetka —
slučajno¹ jo je nekaj udarilo,
udarec jo je komaj načel,
nič se ni čulo;

toda lahna rana
grize kristal vsak dan;
nevidno, a gotovo
gre polagoma svojo pot.

Čista voda ji izkaplje,
cvetki se sok suši;
nihče še ne sluti:
Ne dotikajte se je; počena je...

Tako časih roka, ki jo ljubimo,
rani srce, ga stlačil!
Potem razpoka srce samo od sebe,
cvet naše ljubezni gine.

Še nedotaknjeno očem sveta
čuti, da raste in plače v globini
rana fina in globoka...
Počeno jel... Ne dotakni se ga!...

Razlogov, zakaj je Krek prevedel mično pesmico, ni treba navajati. Saj velja tudi o njem, kar je napisal sam na že citiranem mestu v »Dom in Svetu« o Frančišku Lampetu: »Umetnosti je imel ne samo odprto srce, ampak tudi odprto glavo.«

V naši zbirki pesmi, iz katere je Krek prevajal, se

uns Mitteldeutschen das schmucke Geschöpf (svizec) entfremdet worden, als es früher war. Die armen Savoyardenknaben dürfen nicht mehr wandern, während sie vormals bis zu uns und noch weiter nördlich pilgerten mit ihrem zahmen Murmeltiere auf dem Rücken, um durch die einfachen Schaustellungen, welche sie mit ihrem Ein und Alles in Dörfern und Städten gaben, einige Pfennige zu verdienen.« (Brehm's Illustriertes Tierleben, Erster Band. Hildburghausen 1868.)

sinovi pa odhajajo čisto sami in se končno vendar vrnejo.«

Kaj je Kreku tako ugajalo na pesmi, da si je vzel vendar precejšen trud, prevesti 12 kitic? Preprostost izraza in globina občutka prideta gotovo tu zelo v poštev; za lepoto izraza je imel Krek zelo fino uho in je znal na pamet veliko citatov, ki so izražali kako misel v dovršeni obliki. Take stvari so bile res njegovemu ušesu vino in za krepko primero bi bil dal cekin. A v prvi vrsti, mislim, ga je zgrabil socialni moment v pesmi: uboga, globokoverna vdova, ki mora poslati po svetu edinca. Krek je bil sam sin pobožne vdove, ki je preživela ob pokojnini 9 goldinarjev na mesec petero otrok. Svoji ljubezni do revežev je postavil lep spomenik sam v svojem zadnjem spisu, ki ga je objavil v »Dom in Svetu« v letu svoje smrti (1917, str. 6): »Še vedno ostane neizpodbojno resnična beseda sv. Jakoba, da se kaže prava pobožnost, prava religija v dejanjski ljubezni do vdov in sirot.« (Podčrtal priobčevalč.)

Čisto drugačnega značaja je nastopni prevod:

Le vase brisé.

Le vase où meurt cette verveine
D'un coup d'éventail fut felé,
Le coup dut l'effleurer a peine,
Aucun bruit ne l'a révéle.

Mais la légère meurtrissure
Mordant le christal chaque jour,
D'une marche invisible et sûre
En a fait lentement le tour.

Son eau pure a fui goutte à goutte;
Le suc des fleurs est épuisé;
Personne encore ne s'en doute.
N'y touchez pas, il est brisé!...

Ainsi parfois la main qu'on aime,
Effleurant le cœur, le meurtrit!
Puis le cœur se fend de lui-même,
La fleur de notre amour périt!

Encore intact aux yeux du monde,
Il sent croître et pleurer tout bas
Sa blessure fine et profonde...
Il est brisé!... N'y touchez pas!...

nahaja »Le vase brisé« na 412. strani. Takoj na nastopni strani beremo kratke životopisne podatke o François-u Coppée-ju, ki je zastopan z eno pesmijo: »Les aïeules« (= »Babice«). Prvi dve pesmi, o katerih smo govorili, je prevedel Krek brez posebne skrbi za ritem. »Babice« je pa skušal prevesti v trohejskem ritmu z rimami, ne da bi se držal natančno izvirnika.

¹ 2. in 3. verz se glasita doslovno: »Z udarcem s pahljačo je bila zadeta, udarec se je je mogel komaj dotakniti.«

S prevodom Krek očitno sam ni bil zadovoljen; kajti poleg besede »načel« je dostavil v oklepaju »ritzen«. Ta izraz dobite v Thibautovem slovarju, ki ga je Krek na Brdu (slovar je last g. župnika Slaka) očitno rabil.

[Babice.]

Koncem julija se praznijo vasice;
dolgo že se črnijo¹ meglice,
vihro bližnjo žugajo.
Umni kmetič, hiti, hiti zet!
Zrelo žito, kmalu bo trgatav:
srp se brusi, prazni pod za mlatev,
kmetško ljudstvo z zoro ven hiti
in veselo žitni god slavi.
Dela čas; le babice 'z vasice
na klopeh sedajo samice.
Solnce greje jih, ko migajo z brado,
mirne, v palice oprto rokó.
Delo jim je pač telo skrivilo.
Z ruto pisano za vratom, sivo krilo
'z porhanta in ...
Na klopici grejejo se celi dan,
srečne, misli ...

Te babice ne morejo več delati. Poprej so imele svoje veselje s tem, da so zibale otroke; a ti ptiči so postali godni in so odleteli, in sedaj babice v svoji drugi otroški dobi nimajo niti te zadnje igrače več. Čisto same so: hči je v pralnici, zet v vinogradu. Noga bi še vrtela kolovrat, a oči ne vidijo več presti; tudi se suhim rokam ne ljubi več sukati nitke; saj so morale pokopati že toliko dragih, pokritih s platnom,² ki so same zanj predle prejo. Težko življenje je za njimi; toda niti neprestana revščina, ne smrt čred, ne lakota po slabi letini, ne smrt sina, ne hči, ki služi daleč in nič ne piše, ne tisočere muke vsakdanjega življenja — »nič ni zbegalo njih junaškega in krščanskega srca« (»rien n'a troublé leur cœur héroïque et chrétien«). Zdi se, da nimajo druge želje nego na stara leta sedeti na solncu, opazovati race, ki čebljajo v luži, poslušati pesem peric in gledati konje, ki jih vodijo napajati. Na obrazu jim igra otroški smeh, njih čelo se sveti od zadovoljnosti. Zdi se, da ne mislijo več na prestane težave, da so vse pozabile, vse odpustile in da so zadovoljne, če imajo v svojih osem-desetih letih to veselje, da jih ogreva solnce, ta stari prijatelj kmetov.

Idila s kmetov: ljudje, ki jim je bilo življenje nepretrgana veriga naporov, skrbi in odpovedi, se poslavljajo od življenja, skromni in ljubeznivi tudi v svojih zadnjih dneh. Krog življenja se bliža svojemu naravnemu koncu: »drugo detinstvo« (»seconde enfance«) kaže, da bo krog kmalu strnjen. Podobne prizore je opazoval Krek gotovo križem naše domovine.

Na obratni strani tega lista so napisane besede:

»Potičem se kakor ovca, ki je zašla; poišči svojega hlapca, ker tvojih zapovedi nisem pozabil. 118.« (= Psalm 118. Op. por.)

Privzemimo še distih z nastopnega (5.) lista:

»Rebus in adversis facile est contemnere vitam,
fortiter ille facit, qui miser esse potest.«

¹ Krek je besedi »se črnijo« prečrtal in — očitno radi tega, da imata oba verza enako število stopic — napisal nad njima: »temno rmenijo se«.

² Ta običaj sem opazoval v svoji rojstni vasi v loških hribih še med vojno, da so namreč pokrili vsakega mrliča v krsti s kosom domačega platna. Očitno je ta šega močno razširjena.

Les aïeules.

A la fin de juillet, les villages sont vides;
Depuis longtemps déjà les nuages livides,
Menaçant d'un prochain orage à l'occident,
Conseillaient la récolte au laboureur prudent.
Donc, voici la moisson et bientôt la vendange:
On aiguisse les faux, on prépare la grange,
Et tous les paysans, dès l'aube rassemblés,
Joyeux, vont à la fête opulente des blés.
Or, pendant tout ce temps de travail, les aïeules
Au village, devant les portes, restent seules,
Se chauffant au soleil en branlant le menton,
Calmes, et leurs deux mains jointes sur leur bâton,
Car les travaux des champs leur ont courbé la taille.
Avec leur long fichu peint de quelque bataille,
Leur jupe de futaine et leur grand bonnet blanc,
Elles restent ainsi tout le jour sur un banc,
Heureuses, sans penser peut-être, sans rien dire ...

Oba citata imata očitno isti izvir: napisala ju je trpeča duša, razmišljajoča svoje trpljenje. Krek je bil bolan; g. župnik Slak je pripovedoval, da ga je tudi na majhnem klancu dušila sapa tako, da ni mogel naprej, in da dostikrat ure in ure ponoči ni mogel spati. Kako resno se je pečal Krek z mislijo na smrt, nam pričata izpiska iz Flauberta (»Comédie de la mort«), objavljena v lanskem »Dom in Svetu«. Prej, nego je napisal one verze iz psalma in distih, je — v avgustu 1917 — govoril »goriškemu izgnancu«¹ besede, ki so znane kot Krekova oporoka: »Vi vsi, ki ste seme izkrvavelega naroda ...« Kako je bilo takrat s Krekovim zdravjem, nam priča njegovo vprašanje: »Kaj bo imela jugoslovanska država od tega, če umrem?« Svoje dušno trpljenje pa je odkril, ko je tolažil mladega prijatelja: »Ne obupuj! ... Spomni se, da je trpljenje predpogoj življenja! Spomni se, da sem bil izgnan iz večine kranjskih farovžev kot propalica, da nisem smel prestopiti praga ljubljanskega semenišča. Spomni se na vse krivice in zaničevanje, ki sem jih prestal in jih še vedno trpim. A vendar nisem klonil!«

Kako iz srca so pač šle trpinu, ki je ob vsem natolcevanju in preganjanju nosil v sebi mirno zavest, da vrši voljo Gospodovo, besede iz psalma 118.,² n. pr.: »Skoro so me pokončali na zemlji, jaz pa nisem popustil tvojih zapovedi.« Ali naj vidimo v Krekovem citatu (»poišči svojega hlapca«) domotožje bolnega popotnika v dolini zmot po večni domovini? Ali pa ga je ob čitanju tega verza v psalmu prevzela želja po božjem vodstvu v zmedah življenja?³

¹ Mislim, da je potrebno, da povemo ime »goriškega izgnanca«, ki mu je govoril Krek svojo »oporoko«, da dobé te slavne besede, ki jih izkazujejo že vsebina in oblika za Krekove, tudi historično avtentičnost. Bil je to g. Alojzij Res, poprej bogoslovec v Gorici, ki je bil takrat zaposlen kot vojak v vojnem dopisnem uradu. Ves dogodek je opisal kot »Goriški izgnanec« v 16. številki »Jugoslovana« z dne 24. februarja 1918 pod naslovom »Ne obupuj!«

² 118. psalm je najdaljši izmed vseh. Konča se z besedami, ki jih je napisal Krek očitno na podlagi latinskega besedila, ker se glase v Lampe-Krekovih »Zgodbah« manj domače: »Blodim kakor ovca, ki se je izgubila; o, išči svojega hlapca, ker nisem pozabil tvojih zapovedi.« (Str. 600.)

³ Za to razlago bi govorile besede v že citiranem letniku »Dom in Sveta« (1917, str. 7): »Lepa je bila mladost

* S Krekovimi besedami o njegovem trpljenju, ki jih je govoril »goriškemu izgnancu«, se popolnoma ujema

tudi distih: »V nesreči¹ je lahko prezirati življenje, hrabro ravna tisti, ki zna biti beden.«

In končno prevod iz angleščine, ki obsega samo teh-le šest verzov:

[Otrokova prva žalost.]

»Moj bratec, moj bratec, oj pridi nazaj —
kako bi se sama igrala?
Čebela je vstala, razcvetel je maj —
kje bratca naj bi poiskala?

Metuljček ves pisan in svetel leti
in zlato ga solnce obseva...«

The child's first grief.

»Oh call my brother back to me,
I cannot play alone!
The summer comes with flower and bee,
Where is my brother gone?

The butterfly is glancing bright
Across the sunbeam's tracks...«

Tako govori mami hčerka; ne more se igrati, ker ji je preveč dolgčas po bratcu. Mati ji odgovarja, da obrazka, ki se je smejal kakor pomlad, ne bo več videla na svetu; bratec je v nebesih. »Pa je pustil vse cvetke in ptičke?« vprašuje deklica. »In ob potoku in gozdiču ne bova več hodila skupaj? Oh, dokler se je moj bratec še igral z menoj — zakaj ga nisem še bolj ljubila!« (Po prevodu g. župnika Slaka.)

Krek je bil znan prijatelj otrok. Na deželi je na govoril na cesti skoro vsakega otroka, ki ga je le srečal. Na Pertovcu je naučil vaške bosopetce raznih iger. Svojo petdesetletnico je praznoval 26. decembra 1915 v Dražgošah celo dopoldne v družbi organistovih otrok, ki jim je malo poprej padel oče na laški fronti. Krek je silno nerad kaj nosil s seboj na poti; a tem otrokom je le prinesel igrač v svoji skromni popotni torbici, enkrat celo precej težko železnico.

Angleščino je obvladal tako, da je bral Shakespeareja v izvirniku, prevedel za »Našo Moč« veliko povesti iz angleščine in nameraval pri svojem obisku

našega gibanja, vesela, cvetoča, ki je pa seveda že po svoji naravi nosila na sebi tudi razne hibe, ki so zvezane z mladostjo. Ko jo premišljuje, se mi vendarle ne toži zanjo. Rad sem jo imel, to mladost, toda ne dal bi zanjo kljub vsem prevaram in zmotam, kljub marsičemu, kar je bilo pomanjkljivega, izkušenj, katere so prinesla leta s seboj. Zorimo pač ne samo z uspehi nego tudi s porazi in zmotami. Tudi je želel Krek še živeti, kakor se je izrazil proti prijatelju gosp. župniku Mrkunu na Holmcu, katerega je obiskal trikrat v poletju 1917: »Sedaj bi rad še živel, da bi delal z največjim veseljem za našo državo.« — Naj omenim pri tej priliki, da je po pričevanju župnika Mrkuna in drugih (n. pr. dr. L. Lenarda v »Straži« z dne 6. oktobra 1919 v »Listku«: »Zadnji sestanek z dr. Krekom«) pojmoval Krek že pred majniško deklaracijo našo bodočo državo kot neodvisno Jugoslavijo v zvezi s Srbijanci (Srbi iz kraljevine Srbije) in Črnogorci. Baš v imenovanem poletju je rekel g. Mrkunu, da bi želel dobiti za popotovanje še enega Hrvata in dva Srba ter v njihovi družbi potovati v Srbijo in Črno goro, kjer bi delal propagando za ujedinjenje. O svojem boju z nasprotniki v stranki ni na Brdu z g. župnikom nikdar govoril. Očividno se je želel raztresti in ne buditi spečih občutkov. Koliko je imel humorja kljub bridkim časom, kaže ta-le slučaj — edini slučaj, da je izpregovoril na Brdu besedo »starin«. Hladil se je odkrit v senci v hudi vročini; komarji, brenclji in muhe so se pridno zaletavali v njegovo plešo, on jih je pa nevoljen odganjal. Ko mu je bilo že preveč, jih je vdano pograjal: »Ti prebiti starini!«

naših rojakov v Ameriki (to namero je izrazil leta 1904.) govoriti tam na shodih tudi v angleškem jeziku.²

S katerim delom iz madžarskega slovstva se je pečal Krek, ko je iskal po slovarju neznane madžarske izraze, mi ni znano.

Da se je pečal Krek z madžarščino in francoskimi in angleškimi pesniki ob času viharjih bojov v veliki in mali domači politiki, nam priča, kako mu je bilo duševno delo res notranja potreba. Ob času, ko še ni bil (vdrugič) državni poslanec, mi je nekoč pripovedoval: »Jaz sem tolikokrat na shodih, pri sejah in raznih prireditvah, da se vidi, kakor bi bilo to moj glavni poklic. Toda zame je vsak izmed teh številnih shodov nekaj izvenrednega. Jaz sem po svojem srcu še vedno profesor. Vsak dan študiram.« — »Kdaj pa vendar utegete študirati?« — »Kadar je; največ zjutraj; pa tudi sicer se najde tuintam čas, da sem sam.«

Krekova duševna svežost, zanimivost njegovih pisanih in govorjenih izrekov je temeljila prav tako v njegovi silni nadarjenosti kakor v neprestanem duševnem delu. Saj »kdor se ne povzdigne do samostojnega mišljenja in komur ni umsko delovanje notranje potrebno, nima drugim kaj povedati.« (Krek v »Dom in Svetu« 1917, str. 7.)

I. Dolenec.

¹ V izvirniku (Marcijal XI, 56, sklepna dva verza) stoji: »Rebus in angustis...«, kar bi se reklo: »V tesnih razmerah«, kakor je razvidno iz zveze. V citiranem epigramu (poiskal ga je g. dr. A. Žigon) se norčuje namreč pesnik iz stoika, ki je hvalil smrt — ker mu je manjkalo primitivnih potrebščin, da bi si življenje malo olepšal. Da je dotični stoik bogat, bi hotel — tako sodi pesnik — živeti trikrat tako dolgo kakor Nestor. Zadnja dva verza se nahajata v različnih latinskih vadbah in zbirkah »spominskih stihov«. Od tam ju citira Krek očividno po spominu, ker je našel v njiju izraz svojemu notranjemu razpoloženju.

² Glej »Našo Moč« z dne 16. novembra 1917. Iz člankov, ki so izhajali v »Naši Moči« skozi vrsto števil po Krekovi smrti, je razvidna kar najverneje, brez vsakega patosa ali celo olepšavanja, podoba Krekova, kakršen je bil v svojih razgovorih po cestah in govorih v javnosti. Vsem, ki so poznali Kreka v njegovi izvirnosti in preprostosti, nudijo ti članki izreden užitek. Tak je bil Krek! Tudi zgodovinsko so važni. Škoda, da so sedaj tako težko dostopni in velikemu številu Krekovih prijateljev neznani. Izidejo naj čimprej v ponatisu in s podpisom avtorjev — saj ga vsi poznamo — da se tudi s tem zunanjim znakom poveča njih avtentičnost.